

ÇATAK KÖYÜ ARAŞTIRMASI

Turhan Yörükân ve Turgut Cebe

ARAŞTIRMANIN GAYESİ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Son zamanlarda cemiyet, kültür ve şahsiyet münasebeti konusunda ortaya atılan birçok hipotez ve teorilerin çeşitliliği karşısında, bunların tahkik edilebilirlik imkânlarını ölçmek üzere bazı Ankara köyleri üzerinde bir araştırma yapmaya karar verdik. Araştırma 20 Ağustos 1952 tarihinden itibaren başlamıştır. Genel olarak, anı ve büyük kültür değişmelerine maruz kalmış ve karmaşık bir yapı arzeden yerlerde bir "modal şahsiyet", bir "temel şahsiyet yapısı" yahut "tipi" ni tesbit etmek güçlüğü karşısında, bu araştırmamızı, şimdilik, kültür unsurlarını saf şekilleriyle yakalayıp, bunların şahsiyetin teşekkülünde oynadığı mühim rolü kolaylıkla tesbit edebileceğimiz bazı "dağ köyleri" ne inhisar ettirmekle yetindik. Bu maksatla, Kızılcahamam'ın Çamlidere nahiyesine, yeni kaza olması dolayısıyla Çamlidere'ye bağlı olan kuzeyde bazı dağ köylerini, Çatak ve havalisindeki köyleri, araştırmamıza esas olarak aldık; Kızılcahamam'ın güney-batısında ve Çatak'tan bir hayli uzakta bulunan diğer bir "dağ köyü" ile, Kızılcahamam'a çok yakın bir "ova köyü"nü ise kontrol ve mukayese objesi olarak seçtik.

Araştırmamız en ziyade tatil aylarında yapıldığı ve, ekseriya yalnız ve bazan da bir iki yardımcı ile çalışmak zorunda olduğumuz için, henüz belli bir neticeye ulaşmış değildir.

Köylerde A. Kardiner ve R. Linton tarzında bir teorinin ve psikodinamik tekniğin tatbik imkânları ile "Indian Education Research Project" araştırma teori ve tekniklerini denemekteyiz. Her iki araştırma cereyanı da psikoanalitik temayülldür. Bizim araştırmamızda aileye, ana-çocuk, baba-çocuk ve kardeşler arasındaki münasebetlere bilhassa ehemmiyet verilmiştir. Çocuk bakım tarzları ve çocuk terbiyesi şekilleri teferruatlı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu münasebetle, çocuk bakımı tarzlarıyla, aile yapısı arasında büyük bir münasebet görülmüştür. Araştırma sona ermemekle beraber bilhassa Freud-Abraham hipotezine dayanarak araştırma yapanların fazlasıyla iddia ettikleri gibi ilk çocukluk yıllarındaki tesirlerin aşırı ve değiştirilemez olduğu mutlak değildir. Değişen sosyal nizam, bilhassa yeni demokrat iktidardan sonra ormandan daha serbest bir şekilde kaçak tomruk (çam kütüğü) satarak para ya-

pabilmek ve şehirde daha kolayca çalışabilme imkânlarına sahip olmak, ana-ya babaya karşı olan yerleşmiş inkiyad ve itaat davranışlarını kaldırmaya başlamıştır. Diğer taraftan sonraki tecrübelerin, bilhassa askere gitmenin Çatak ferdinin hayatında büyük ve esaslı değişiklikler yaptığı muhakkaktır. Henüz *T A T*, *Vineland Social Maturity Scale* gibi testlerin, *Davis - Havighurst Araştırma Rehberi*'nin ve diğer bir takım şahsiyet envanterlerinin tatbiki ve bazı biografilerin ve otobiografilerin tespiti ile müşahedelerden elde ettiğimiz sonuçların kontrolü gibi meselelerle uğraşmaktayız.

Bunlardan ayrı olarak, bir yardımcı teknik şeklinde, R. C. Barker ve H. F. Wright'in Kansas'ta " Psychological Habitat " ve " Specimen Record " tarzındaki araştırma tekniğini denedik ve denemekteyiz. İyi kullanıldığı takdirde bu Gestalt - saha görüşlü araştırma temayülü fevkalâde teferruat bilgisi vermektedir. Mamafih, çocuğun bir gün eşnasında yaptığı bütün davranışları teferruatıyla tespiti çalışan bu metotta, araştırmacının daima müdahale eden bir faktör olarak işe karıştığını ve neticelerin mühim nispette bozulduğunu müşahade ettik. Diğer taraftan köylülerin içerisinde, yardımcı unsurlar olarak, araştırmaya katılacak bazı şahıslar bulmaya imkân olmadığı için metod henüz köy hayatımız bakımından verimsiz olarak kalmaktadır. Bu araştırma tarzının ve yukarıda bahsedilen araştırma tekniklerinin ortaya koyduğu sonuçlardan daha sonra hazırlanacak yazılarda bahsedilecektir. Şimdilik Çatak kültür ve psikodinamiğini anlamaya yardım edecek ve köyler arası umumî sosyolojik mukayeseye zemin hazırlayacak bir takım basit materyeli vermekle iktifa edeceğiz. Bunlardan bir sonuç çıkarmaya çalışmıyacağız.

ÇATAK KÖYÜNÜN COĞRAFİK DURUMU

Mevki ve ârızalar :

Çatak köyü, Ankara ili Kızılcahamam ilçesinin Çamlıdere nahiyesine (bugün kazadır) bağlıdır. Ankara'dan 122 km., Kızılcahamam'dan 36 km. kuzeydedir. Köy, güney-batısında bulunan Çamlıdereye 19 km., kuzey-batısında olan Geredeye 44 km. mesafededir. Ankara-İstanbul yolu üzerinde bulunan ve Çatak köyünün bir nevi istasyon ve iskelesini teşkil eden Korkmazlar haminın rakımı 1380 dir. Çatak köyü hana nazaran çukurdadır ve rakımı 1300 kadar olup hanın 6 km. kadar kuzey-doğusundadır. Köyle han arası ânzalıdır, yaya hızlı adımla bir saat on dakika kadar tutmaktadır.

Köy, birçok tepeler arasında ve karşılıklı iki tepeye yaslanmış iki mahalle halindedir. Mahallelerden büyüğü Arağan tepesi mntakasındadır. İki mahalleyi birbirinden kuzeyden güneye doğru akan Örencik deresi ayırır. Ayrıca Büyük mahalle ile kuzey-doğudaki Çatalçam tepe arasından kuzeyden güneye doğru Sazak isimli bir dere akar. Bu iki dere 500 metre kadar güney-

de Boğaz derede birleşip aynı ismi alarak yoluna devam eder. Büyük mahal-
lenin kuzeyinde Arağan tepe, onun daha kuzeyinde Üçoluk tepeleri, ve kuzey-
doğusunda Çatalçam tepe, Küçük mahalle (Hamzalar mahallesi) nin güne-
yinde ise Hamzalar tepesi, kuzeyinde Kalemsiz tepe bulunmaktadır. Her iki
mahalleye güneyden bakan, köy düzlüğünde yükselen münferit tepeye ise
Kavşak tepe denir.

Köyün arazisi taşlı ve kumludur; bazı yerlerde beyaz, bazı yerlerde killi
bir durum arzeder. Dere kenarlarında uzanan tarlalardaki toprak ince ve
berekettlidir.

İklim :

Köyün kış ve yaz olmak üzere iki mevsimi vardır (karakteristik Orta
Anadolu iklimi). İlkbahar ve sonbahar pek hissedilmez. Kış ayları çok
soğuk olur. Kış 10 ve 11 ci aylardan itibaren başlar, 4 ve 5 ci aylara kadar
devam eder. Rüzgâr ile birlikte yağın kar uzun zaman devam eder ve yol-
ları kapatır. Nisandan itibaren yağmaya başlayan yağmur yaz başlarına ka-
dar devam eder. Şiddetli yağmurlarda köyün bulunduğu sahayı seller kaplar
ve etraftaki ormanlardan söktüğü tomrukları köy düzlüğüne kadar indirir.
Yazın yağmur seyrekir. En sıcak ay Ağustos, en soğuk ay Şubatır. Kış
aylarında dereler donar, diğer zamanlarda devamlı akar.

Nebatlar ve hayvanlar :

a) Nebatlar : etraftaki dağlarda çam, ağaç ve çalı halinde ardıc, kök-
nar, kara çalı, kuş bindi, yonca, çayır otu, böğürtlen, yolgu çalısı, yabancı armut,
yabancı fındık, az miktarda kavak, dere kenarlarında söğüt vardır. Eskiden or-
manlar köy düzlüğüne kadar uzanmış, lâkin kesile kesile orman bugün köy-
cen bir saatlik mesafede kalmış. Köy civarındaki tepelerde vaktiyle ormanın
mevcut olduğuna dair asar müşahede edilebilmektedir. Ayrıca köy yakınında
bulunan bir tepenin ismi Geyik-sıçradı tepesidir. Geyikler ormanlık mntıklar-
da yaşadığına göre bu, orman için, köylünün ifadesine nazaran ikinci bir de-
nil telâkki edilmektedir.

b) Hayvanlar: Orman olan olmıyan mntıklarda ayı, geyik, kurt,
tavşan, tilki, domuz, yılan, kirpi, çok miktarda porsuk, sansar, ayrıca üveyik,
karga, güvercin, yaban ördeği, keklik, kartal ve dere sularında balık vardır.

KÖYÜN KURULUŞU, NÜFUS VE HANE SAYISI

Kuruluş :

Köyün kuruluşu tarihine ait malûmat hemen yok gibidir. Muhtar, 1950
yılında Kavşak tepenin kuzeyinde bulunan Seferoğlu tarlasında bir harabenin

temellerinde define ararken tuncdan yapılmış iki haç buluyor. Bugün bu harabe toprakla örtülü olup üzeri tarla halindedir (haçlardan birinin üzerinde Teodores - Nikitas isimleri kazılıdır).

Yine muhtarrın ifadesine nazaran: Vaktiyle Gebeler köyünün Çatacık mevkiinde Kavşaklar denen bir kabile ve kabile reisinin iki oğlu varmış. Reis oğullarından birini evlendirmiş. Evliler yıkanacak su bulamadıklarından şafak sökerken çimenler üzerine düşen çigde yuvarlanmak mecburiyetinde kalmışlar. Bunun üzerine kabile reisi sulak bir mahal olan Çatak'a göç ederek iki derenin ortasma bir ev yaptırmış. Kavşaklar kabilesinin genişlemesi ve dışardan vaki göçler neticesinde bugünkü köy meydana gelmiş!

Nüfus ve hane sayısı :

Köy birbirinden ayrı iki mahalle halindedir: Büyük mahalle ve Hamzalar mahallesi. Mahalleleri birbirinden Örencik deresi ayırır ve ikisi arasındaki mesafe 300-400 metre kadardır. Köyün hane sayısı 150 yahut 153 dür, nüfusu ise 1013 dür. Bunun 530 u kadın, 483 ü erkektir. Nüfusa nazaran her haneye vasatî olarak 6-7 kişi isabet etmektedir. (Bu rakkamlar, bu yazının materyelinin büyük kısmının toplandığı Eylül 1952 tarihi için, hattâ 28 Eylül 1952 için muteberdir.)

Nüfus hareketleri :

a) Doğum-ölüm :

Köyde, doğum ölüme nazaran 2/3 nisbetinde fazladır. Ölüm, en fazla çocuklarda, isal ve boğmacadan tevellüt etmektedir. Çocuklar bir yaşına kadar isalden, 3 yaşına kadar boğmacadan telef olurlar. Ölüm, büyüklerde 40 yaşından itibaren vuku buluyor. İlerlemiş yaşlarda zatürree ve romatizma gibi hastalıklar fazladır. Eskiden tifo görülürmüş, fakat bugün böyle bir hastalığa tesadüf olunmuyor. Bununla beraber köylü ölüm sebebini umumiyetle ecele bağlamakta ve hastalıktan ölümün gelebileceğine ciddi surette inanmamaktadır.

Doğum, umumiyetle, köyde doğumdan anlıyan kimseler tarafından yapılır. Hasta, zor bir doğumla karşılaştığı takdirde, Ankaraya nakledilir. Köyde, zor bir doğum esnasında hamilenin bacaklarını herhangi bir kimse sırtına alır ve silkelemiştir. (Bu hareket çocuğun rahimde uygun bir tarzda seyrini temin içinmiş). Doğumu müteakip çocuğu yıkayıp temizlerler ve tuzlarlar. Bundan sonra çocuk bir defa göbeği düştüğü zaman, bir defa da kırıldığı zaman yıkanır. Çocuğun daha sonra ne zaman yıkanacağı tâyin edilmiş değildir. Doğmuş çocuğun göbeği bağlanıp kesildikten sonra çocuk oğlansa kesilen parça cami duvarına, kız ise ekseriya ahıra konur; eşi ise gübre veya toprak içine gömülür.

Hastanede doğum yaptırmayı bir çokları takdir ediyor, fakat doğumların hemen hemen hepsi evde yapılmaktadır. Esasen uzaklığın mevcudiyeti de pratik bakımdan güç olmayan doğumların köyde yapılmasını gerektiriyor.

Çocuklar evde beşikte, tarlada ise sallangaç tâbir ettikleri çatallı sopalar üzerine kurulan salmacıklarda büyütülmektedir.

Beşik, apış arasına konan boru şeklindeki sübek ve tahta yahut topraktan mamûl, havruz tâbir edilen bir oturakla techiz edilmiştir. Çocuk defii tabiisini bu vasıtalara intikal ettirmektedir.

Çocuklar, ekseriya ağızlarına, sorak denilerr ve bir tülbent içine konulmuş şeker ile birlikte çiğnenmiş ekmekten ibaret olan bir yiyecek verilerek oylanırlar. Bu bir nevi emzik yerine kaim oluyor.

b) Muhaceret :

1290 yılında bu köyde vaki olan kıtlık yüzünden, Polatlıya bağlı Beyovasına geniş mikyasta göç olmuş, hattâ o zamanlarda köyü dikenler kaplamış.

Yakın zamanlarda ise bazı aileler Ankaraya göç etmişler, bunların bir kısmı kereste ticareti, bakkallık ve işçilikle meşgul oluyorlarmış. Daha ziyade toprak sahibi olmayan veya toprağı az olanlar dışarıya çıkıyorlar.

Halen de köylülerin bir kısmı şehirlere gitmek orada yaşamak istemektedirler. Meselâ, ihtiyar Gökdayı, şehrin yemeklerinin, çarşılarının, evlerinin ve eğlence yerlerinin hasretini çektiğini söylüyor. Hariçten dahile bir göç yok. (Çatak'tan 1953 - 54 senelerinde Ankaraya olan göçler ve bu hususta diğer köylerde meydana gelen değişiklikler, yazının sonlarında daha etraflıca belirtilecektir).

ÇATAK KÖYÜNÜN EKONOMİK DURUMU

Nebat ve hayvan yetiştirilmesi ve bunlardan temin edilen fayda :

a) Nebatlardan: Köyde arpa, buğday, az miktarda çavdar, yazlık buğday, ak buğday, patates, fasulye, mercimek, az miktarda nohut burçak, fiğ, sakız kabağı, bal kabağı, kara kabak, lâhana, yer elması, pancar (az, lâkin bir pazar mevcut olsa, bu bölge çok miktarda pancar istihsaline elverişlidir), kırmızı pancar, turp, gayet az erik, armut ve elma yetiştirilmektedir. Köylü hububatını dışarıya satmaz. Çünkü istihsal kendi ihtiyacını karşılayacak miktarda bile değildir. 150 yahut 153 hanelik köyün 75 hanesi dışardan ayrıca hububat ithal mecburiyetindedir. Patatesi, bolluk senelerinde Ankara, Gerede, ve Eskipazar'da satarlar. (Patatesi kışın dondan masun kılmak için evterin önünde açılan kuyulara gömerek muhafaza ederler).

b) Hayvanlardan: Köyde sığır, manda, koyun, tiftik keçisi, at, merkep, tavuk, ördek, hindi, çok fazla arı yetiştirilir. Köyde eskiden koyun ve tiftik keçisi pek fazla imiş, fakat hükümet hayvanların ormanlarda yayılmalarına

mâni olduğu ve dolayısıyla hayvanların elden çıkarılması icap ettiği için bugün adet itibariyle azalmış ve eskiden davar yüzünden zengin olan köy bu yüzden fakirleşmiş bir vaziyettedir. Köy 10.000 davar sahibi iken bugün bu miktar 1000 sularına düşmüştür.

Köyde yetiştirilen hayvanların etinden (çok az), yumurtasından, sütünden, gübresinden istifade edilir. Öküz, merkep, at gibi hayvanlar nakliyatta, bilhassa öküz nakliyatında, tarla sürme ve harman işlerinde kullanılır. Köylü fazlasını harice satacak kadar bol sığıra sahip değildir; satsa da bunu nadiren yapar.

Sürüleri güden çobanlar civar köylerden, kısmen de köy içinden tutulur. Çobanlara 9 ayda bir hayvan başına yarım teneke arpa ve buğday ve yarım kilo un verilir, para verilmez.

Köyün ekilen arazisi, toprağın işletilme tarzı ve kullanılan vasıtalar :

Köy ekime müsait 5115 dönüm araziye sahiptir; aile başına vasatı olarak 33 dönüm toprak düşmektedir. Toprak nadasla bire sekiz, devamlı ekilirse bire üç-bire beş mahsul veriyor. 5115 dönümlük arazinin 2000 dönümü tapulu, geri kalanı tapusuzdur. 3700 dönümünün vergi kaydı vardır; diğer kısımlar meradır. Köyde yarıklık ve ortaklık yoktur. Ortak tarlası olanlara rastlanılır. Toprak kiralama görülmez. Arazi mahdut olduğundan herkes kendi toprağını kendi işler (doğrudan doğruya işletme tarzı). Köyün dereye yakın kısımlarındaki tarlalarda sebze yetiştirilir.

Toprağın işlenmesinde ve mahsulün kaldırılmasında kullanılan vasıtalar şunlardır: Saban, bel, yaba, diğren (sap atmak için 2-3 çatalı demirden veya ağaçtan yapılmış âlet, bu köyde ağaçtan yapılmıştır), arabalara sapları yüklemeye kullanılan anadut, ekin biçmede kullanılan orak ve tırpan (bu köyde en ziyade orakla biçim yapılır), tırmık, harmandan saman çekmek için sele, ve düven.

Tabii vaziyeti itibariyle ve arazisi dar olduğu için bu köy ve havalisine motörlü araçlar girmemiş bulunmaktadır.

Ormancılık ve avcılık :

Köy, ormanlık ve ârizalı bir mntıkada bulunduğu göre, köy sakinlerinin esaslı meşguliyetlerinden birini, hattâ mühim bir kısmını ormanın teşkil edeceği tabiidir. Yalnız köylünün rastgele ve kıyasıya meşgul olduğu bu orman bugün köyden bir saat uzakta kalmıştır. Köylü ile orman bakım memurları arasında halen devamlı bir mücadele mevcut olup işletme tarafından tahsis edilen miktardan köylü kâfi görmemekte ve kaçakçılığa tevessül etmektedir. Gökdayı namı ile maruf 70 lik ihtiyar, buna rağmen orman kanunu ahkâmından memnun olduğunu ifade ile, “ şayet kanun olmasaydı billâh burada tek bir

ağaç kalmazdı ” diyor. Köyde ormandan ağaç kesimi ve nakli şu suretle oluyor: Kesilmesi icap eden ağaçlar, işletmenin emri üzerine, orman memurları tarafından damgalanıyor. Her hane kendisine tahsis edilen miktar üzerinden tomrukları, öküz arabaları ile Orman İşletmesine indiriyor (umumiyetle hane başına beheri birer metre küp olan 4 tomruk veriliyor, üçünü 19 ar liradan Çamkoru'daki işletmeye taşıyorlar, dördüncüsü ise %25 üzerinden kendilerine kalıyor). Odunun tonunu ise İşletmeye 20 liradan taşıyorlar.

Bu civar ormanlarının azalmasının sebeplerinden biri de yangınlardır. Yangın ya kazaen yahut ta tarla açma kasti ile vukua gelmektedir. Orman yangını haberi alındığı anda, duruma göre, köyün muhtarı derhal, köy bekçisinin nezaretinde bir kaç kişiyi yangın mahalline gönderir. Yangının söndürülmesi bu kimselerin gücü dışında ise yeni bir kalabalık ekip harekete geçirilir.

Köylünün avlamak hususunda en çok düşkün olduğu hayvanlar: Geyik, tavşan, porsuk ve kurttur. Kurdu, koyun ve keçi sürülerine musallat olmasından dolayı, diğerlerini ise et ve derilerinden istifade etmek için avlarlar. Bilhassa geyik avı anlatıldığına göre enteresan. Bu av, geyiklerin kızışma zamanı olan Sonbahar aylarında yapılmaktadır. Avcılar geyik avı sırasında avlarını, geceleri yaktıkları ateş civarında beklerler. İşığa yaklaşıma mütemavil olan bu hayvanlar, avcıların ağızları ile taklit ettikleri geyik sesine tâbi olarak ateşe yaklaştıkları zaman silâhla avlanırlar. Avda mahir olanların ifadesine nazaran, vurulan geyiğin çıkardığı ses, insanın gözünden yaş getirecek kadar lazımdır.

Köyün Boğaz dere mıntkasında ise köy delikanlıları, umumiyetle zeyk için, dereye girerek kayalar arasında elle balık avcılığı yaparlar. Tutulan balıkların büyük bir kısmı, komşulara ikram kabilinden dağıtılır.

Köy endüstrisi :

Köyün, su kuvveti ile işleyen, büyüklü küçüklü 7 adet un değirmeni vardır. Su kanallar tariki ile yüksekten düşürülerek değirmene sevk edilir. Bu değirmenler bazı köylülerin özel mülküdür. Değirmenlerde buğday veya para mukabilinde öğütme yapılır. Köyde bir demirci vardır; anzaya uğrayan araba ve sair eşyanın demir aksamını tamir ve imal etmektedir. Köyde marangozlar da vardır, bunlar icabında evlerin inşası ile de uğraşmaktadırlar. Fakat umumiyetle marangozlar, kışın dışarda iş sahası bulmak ve çalışmak zorundadırlar.

Köyde el tezgâhı tek tük görülüyor; kadınlar yün eğirme ve el işleri ile uğraşırlar. Köylü arabasının tahta aksamını ve boyunduruğunu kendisi bizzat yapar veya köydeki ehil kimselere ücret ve iş mukabilinde yaptırır.

Umumiyetle köylü elinde bulunan âletler: Balta, testere, keser, burgu,

hızar, bıçkı, yün eğirmek için iğ, balta ve bıçak bilemekte kullanılan kösre, bulgur değirmeni, dibek, hasat âletleri, kalbur v.s. gibi şeylerdir. Köyde herhangi bir yeraltı serveti yoktur.

Nakil vasıtaları :

Köyde kağıya tesadüf edilmez. Dört tekerlekli öküz arabaları hemen her hanede vardır. Arabalar odun, tomruk, saman ve ot nakliyatında kullanılır; ayrıca nakil vasıtası olarak merkep ve at da kullanılmaktadır.

Yollar :

Köy dahilinde ve köy haricinde bilhassa yapılmış yol yoktur. Yollar araba tekerleğinin ve insan, hayvan ayaklarının meydana getirdiği izlerden ibarettir. Köyün en ehemmiyetli yolu, köyden Korkmazlar hanına kadar uzanan ve bazı kısımlarında derenin kestiği, çok intizamsız bir yol olup arzalı bir araziden geçmekte, yaya olarak bir saat on dakika tutmakta ve bu suretle Ankara-Kızılcahamam-İstanbul yoluna vasıl olmaktadır. Bugün bu yol Orman İşletmesi tarafından genişletilip düzeltilmektedir.

Mübadele ve mübadele unsurları :

Köylüler ya para mukabilinde yahut mal mukabilinde alış veriş yapıyorlar. Malı malla temin etmek hususunun en belirli misalini, köyde mevcut olan iki dükkânda görebiliyoruz. Burada mübadele vasıtası olarak kullanılan şey yumurta ve patatestir. İhtiyaç sahibi olan kimse, bakkaldan herhangi bir malı para ile temin edebildiği gibi yumurta ve patates mukabilinde de temin edebilmektedir. Dükkân sahibi de topladığı yumurtaları Gerede, Ankara gibi pazarlarda satmaktadır. Yaş meyva ve domatesin ekin mukabilinde de alındığı vakidir. Bakkallarda tesbit edilen malların hemen hemen hepsinin isimleri aşağıya çıkarılmıştır ve Eylül 1952 deki durumu tesbit eder :

- 1 — Gazyağı
- 2 — İspirto
- 3 — Sabun
- 4 — Sigara
- 5 — Kibrit
- 6 — Urgan
- 7 — Sicim
- 8 — İplik
- 9 — Basma

- 10 — Tesbih
- 11 — Yüzük
- 12 — İp boyaları
- 13 — Boncuk
- 14 — Düğme
- 15 — Saç tokası
- 16 — Çarıklık gön
- 17 — Bel lâstiği
- 18 — Mest lâstiği

19 — Çocuk oyuncağı	40 — Dermojen
20 — Süs pulu	41 — Gripin
21 — Lâmba fitili	42 — Şeker
22 — Kasket	43 — Kuru üzüm
23 — Ayakkabı	44 — Leblebi
24 — Düven çakmağı	45 — İğde
25 — Nal mıhı	46 — Çocuk şekeri
26 — Barut	47 — Helva
27 — Kapsül	48 — Kahve (çekilmiş)
28 — Saçma	49 — Çay
29 — Solüsyon	50 — Soğan
30 — Mentşe	51 — Turşu
31 — Anahtar	52 — Kına
32 — Süpürge	53 — Ağda
33 — Oksijenli su	54 — Makas
34 — Defter	55 — Pamuk
35 — Silgi	56 — Traş makinesi
36 — Krem	57 — Jilet
37 — Kırmızı biber	58 — Tahta ve demir kaşık
38 — Tentürdiyot	59 — Cam
39 — Oksojen	60 — Kilit
	61 — Cep feneri ve pil

Köye sık sık çerçi (iğne, iplik, yüzük, düğme v. s. satan), pırtıcı (manifaturacı - basma, yaşmak, mendil v.s. satan), ayakkabıcı ve parçacı (kırkıncı) gelir ve geniş alâka toplar.

Pazarlar :

Köyün pazarları, Gerede, Çamlıdere, Eskipazar, Kızılcahamam ve Ankara'dır. Köylü ekseriya Geredeye gider. Yakın köylerle müştereken sahip oldukları köyler arası bir pazar yoktur.

ÇATAK'TA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

Köyün evleri :

Köy evleri, umumiyetle, eski tip olup temelleri taş, diğer aksamı ahşaptır. Samanlık, ahır gibi yerlerin çatı kısımları tahta ile örtülüdür, üzerlerinde kiremit yoktur. Bir kaç seneden beri kısmen tuğla ve kiremit kullanılmak suretiyle ev inşa etmek âdet halini almaya başlamıştır. (2 ci tarz yapının daha

ucuz ve sağlam olduğu ileri sürülüyor). Evler ekseriyetle, iki katlıdır. Birinci kat ahır, ikinci kat ikametgâhtır. Fakat yeni evler üç kat halinde yapılmakta olup, birinci kat büyük baş hayvanlara, ikinci kat (salak) küçük baş ve kümes hayvanlarına, üçüncü kat ise ev halkına tahsis edilmiştir. Üçüncü katta odalar ve helâ bulunur. Odalarda muntazam ocaklar ve ocakların iki tarafında muntazam kiler ve hamamlıklar vardır. Hamamlıklar umumiyetle gusül abdesti için kullanılmaktadır. Ocaklar hem ısıtma vasıtası, hem de yemek pişirme vasıtasıdır. Odalarda bulunan raflarda kalaylanmış bakır kaplar görülür. (Bakır kaplara karşı ilgileri fazla). Helâ, evlerin arka yüzünde bir çıkıntı halindedir, ve ahşaptır. Ve hususî kanal tertibatı yoktur; pislikler doğrudan doğruya ahırdan atılan hayvan pislikleri üzerine dökülür.

Işık vasıtası olarak evlerde gaz yahut gemici lâmbaları ve çıra kullanılır.

Yemekler, kasnak üzerine konulan tepsi etrafında toplanılarak yenir. Yemek aynı kaptan tahta kaşıklarla yenir.

Odalarda bulunan yüklerde yatak ve yorganlar bulunur. Yataklar yünle doldurulmuş olup üzerlerine çarşaf örtülür. Misafirlere tahsis edilen yorganlar kaplıdır. Yastıklar yün ve pırtılardan yapılmıştır. Evde misafirler için sabun bulundurulur.

Köyün ceman 6 çeşmesi var; dördü Büyük mahallede, ikisi Hamzalar mahallesindedir.

Aile grupları ve vasat - zengin aile tipleri :

Büyük mahalledeki " kabileler " :

1 — Kağsaklar (Çataklar) : 11 haneden mürekkeptir. (Bir hanesi, ana tarafından Hatiplere, baba tarafından, Çataklara bağlıdır. Mamafih köylü bu aileyi Çataklara ithal ediyor).

2 — Himmetler: 8 hanedir.

3 — Hatipler : 14 hane.

4 — Ali ağa oğulları (Hacı Mustafagiller) : 17 hane. (Kabilenin kuruluşunda Hacı Mustafagiller, Hatiplerden bir kız almışlar. Bu kızın neslinden bugün hiç kimse kalmamış).

5 — Demirci oğulları : 19 hane.

6 — Guuşlar : 5 hane.

Hamzalar mahallesindeki "kabileler" :

7 — Musalar : 19 hane.

8 — Köseler : 9 hane.

9 — Gandaklıgiller: 7 hane.

- 10 — Koca Ahmetler : 4 hane.
- 11 — Seferoğlugiller : 2 hane. (Ana tarafından Köselere bağlı).
- 12 — Çalıklar : 5 hane.
- 13 — Osmanlar (Sankocagiller) : 5 hane. (Baba tarafından bu kabile Haptiplere dahil oluyor).
- 14 — Sürmeligiller : 1 hane.
- 15 — Torunoğulları : 2 hane.
- 16 — Abdullahoğulları : 3 hane.
- 17 — Kadirler : 4 hane.
- 18 — Bocutoğulları : 5 hane.
- 19 — Kerimler : 2 hane.
- 20 — Deli Halil oğulları : 4 hane.
- 21 — Tiryakiler : 4 hane.

(Bu ve aşağıdaki “senelik” rakkamlar ancak 1952 sonu için muteberdir).

a) Vasat aile tipi :

M ... İ ... C ... ailesi (Köselerden) : -13 nüfusa sahip-Anasının adı Z, babasının adı H....., 1310 tarihinde Demirler köyünde doğmuş, 7 kardeşi var, fakat hepsi ayırdır, 4 kız ve 3 oğlan olmak üzere 7 çocuğa sahiptir. Kız çocuklarından biri kocaya gitmiş diğerleri bekâr, oğlanların üçü evlidir ve birlikte oturmaktadırlar. Kendisi vaktile köyün imamlığını yapmış. 35 dönümlük bir araziye sahiptir. 3 sığır, 7 koyun, 3 keçisi var. Evi üç katlıdır; birinci katta ahır, ikinci katta salak, üçüncü katta ise 4 oda bulunur. Odalardan birinin bacası yoktur. Bir arabası var. Kendisi yazlık kışlık ayrı elbiseye sahip değil, fakat çocukları sahip. Yemeklerinde zeytin yağı kullanmazlar, tarhana çorbası, bulgur pilâvı, patates, bal, sütlü, yoğurtlu ve ayrılanı buğday veya bulgur yemekleri yerler. 1950 seçimlerinde reyini Demokrat partiye kullanmış. Vaziyeti hakkında sorulan suale, “ çok şükür Allaha ” cevabını verdi. Okuma yazması var. İhtiyarladığı için çocukları ile pek geçinemiyormuş.

Geliri (Senelik)			Gideri (Senelik)		
Nevi	Kgr.	Lira	Nevi	Kgr.	Lira
Buğday	1600	480	Buğday	2400	720
Arpa	2400	600	Arpa	2400	600
Yağ	30	150	Yağ	60	310
Kereste		600	Giyecek v. s.		300
Ođun	15000	900	Patates	800	160
Patates	800	160	Çay	5 kutu	8
Süt	300	150	Kahve	4 kgr.	44

EDEBİYAT
FAKÜLTESİ
KİTAPLIĞI

Turp	50	25	Hayvan sayımı	15
Yekûn		3070	Araba ve âlet masrafı	100
			Bekçi, imam ücreti	20
			Sabun	50
			Kil	4
			Gazyağı	1 teneke 7.50
			Şeker	50 90
			Tuz	100 10
			Pirinç	10 8
			Biber	4
			İhlamur	5
			Yekûn	2458.50

b) Zengin aile tipi :

İ..... Çavuş ailesi (Musalardan) : - 12 nüfusa sahip - Anasının adı R..., babasının adı M....., 1324 doğumludur. Askerliğini 1931 - 1933 de Ankara ve Polatlı'da yapmış. Çavuş rütbelidir. Okuma yazması var. 3 kız kardeşinin 2 si köyde, 1 i hariçte evlidir. 4 ü erkek, 3 ü kız olmak üzere 7 çocuğu vardır. Kızlardan biri, oğullarından ikisi evlidir, iki toruna sahiptir. İ..... Çavuş oğulları ile bir arada oturur. 100 dönüm arazisi vardır. 25 koyun, 80 keçi, sığır ve 40 tavuğa sahiptir. 2 arabası vardır.

İ..... Çavuşun çocuklarından ikisi köy okuluna devam ediyor. Birisi dördüncü diğeri birinci sınıftadır. Ailedeki erkeklerin, yazlık, kışlık, adamlık ve işlik olmak üzere dörder kat elbisesi vardır. Erkeklerin ayaklarında yaz kış ayakkabı vardır, fakat kadınlar iş esnasında ayakkabı giymezler. Bütün aile hep birlikte çalışırlar. Bazen ırgat da tuttıkları olur.

Ev üç kattır. Birinci katta ahır, ikinci katta salak, üst katta da 4 oda vardır. Altta bir oda misafire tahsis edilmiştir. Bina 14 senelik olup ahşaptır, üstü oluklu kiremitle kaplıdır. Evin alt katı taşla döşelidir. 50x90 cm. lik pencerelerden ev dahiline fazla güneş girmez.

Tarhana çorbası, bulgur pilâvı, kuru fasulya, patates, bal, çay, yumurta, ayran, yoğurt, peynir, pekmez, incir tatlısı, nişasta ile yapılan palüze tatlısı, yerler. Sütü, yoğurtlu ve ayranlı ve ayrıca sebze yemekleri yazın fazlaca kullanırlar. Zeytinyağı kullanmazlar. Kışın yemeklere et ilâve olunur.

İ..... Çavuş, 1952 de Ziraat Bankası'ndan 200 lira kredi temin etmiş. İ..... Çavuş evin mutlak reisidir. Kendisine radyo niçin almıyorsun diye sorulduğunda pek merak etmediğini ifade etti. Dinlemek fırsatını bulduğu za -

man bağlama, keman, klânet taksimlerinden, radyofonik temsillerden hoşlanıyormuş. 1950 seçimlerinde reyini D. P. ye vermiş. Zilyetlik meselesinden şikâyetçi olup bunun bir düzene konulmasını istiyor.

Geliri (Senelik)			Gideri (Senelik)		
Nevi	Kgr.	Lira	Nevi	Kgr.	Lira
Buğday	4000	1200	Buğday	4000	1200
Arpa	2400	600	Arpa	2400	600
Yağ	100	550	Yağ	130	715
Patates	2000	400	Sabun		60
Süt	1095	438	Kil	70	8
Yumurta	900	45	Gaz	2 teneke	15
Bal	70	350	Patates	2000	400
Tavuk	40 ad.	80	Süt	1095	438
Tiftik		1000	Yumurta	900	45
Kereste		1500	Bal	70	350
Odun	15000	900	Tavuk	20 ad.	40
Yekûn		7063	Hayvan sayımı		95
			Hayvan yemi		100
			Irgat ücreti		75
			Âlet masrafı		150
			Bekçi, imam ücreti		50
			Şeker		120
			Tuz	200	20
			Kahve	1/2	5.50
			Pirinç	50	40
			Çay	20 kutu	32
			Biber		4
			Giyecek v. s.		500
			Odun	15000	900
			Yekûn		5962.50

Aile ve fertler arası münasebetler :

Köyün en kalabalık ailesi 15 kişiden mürekkeptir. 9 dan fazla çocuğu olan aile yoktur. Bir çocuğu olan veya çocuğu olmayan ailelere rastlanır. Köyde çocuğun olması ve yaşaması umumiyetle Allahın emrine bağlıdır. Diğer taraftan, çocuk erken evlenmeye göre de artar. Kız çocuğa sahip olmayan aileler üzüntüye kapılmazlar. Kızlarına köy haricinden talip vaki olan

aile, damad olacak şahsın ve ailesinin daha ziyade hali vaktinin yerinde olmasına bakar. Köy içinden talibi çıkmayan kızı vermek hususunda müşkül-pesent davranmazlar. Kız ekseriya köy dahilinden alınır. Kız olsun, erkek olsun, umumiyetle normal evlenme yaşı 13 veya 15-20 dir.

Erkekler, kendilerinden büyük kız veya kadınlarla evlenebilirler. Hı-sımlar arası evlenmelerde: dayı kızı, hala kızı, amca kızı, teyze kızı alınabi-lir. Dayı, hala, amca, teyze ile evlenilmez. Evlenme medeni ve dinî nikâhla olur, resmî nikâhı muhtar yapar. Dinî nikâhın rolü, köyde, daha büyüktür.

Evli olan bir kadın başka bir şahsa kaçamaz. Koca boşamadığı müd-detçe karısının başkası ile evlenmesine imkân görülmez. Kadın darlıp baba evine gidecek olursa, ya başkasına varmadan öyle durmak veya tekrar koca evine dönmek zorundadır. Şayet koca, karısına, “şart olsun ki seni istemiyorum” derse ayrılma olur, fakat tekrar birleşme mümkündür; “ 3 den 9 a kadar şart olsun, seni istemiyorum ” dediği takdirde artık birleşmeye imkân kalmamış demektir. Köyde 2 - 3 kadın alındığı oluyor, fakat pek seyrek. Birinci kadının ikinci kadına dünür gittiği vâkidir.

İstenilmesine karar verilen kızın terbiyeli, işbilir olması ve hali vakti ye-rinde ve mazisi kusursuz bir aileye mensup bulunması şarttır. Ebeveyn tara-fından alınması arzu edilen kızı, oğlan istemeyip başka birine meylerdesse, oğlanın arzusu yerine getirilir. Diğer taraftan kız tarafı da oğlanın hali vak-tini düşünür, lâkin kız sarkarsa rıza gösterilir. Köyde kocaya kaçan kız hemen yok gibidir. Yalnız bir kaç sene evvel köy kızlarından biri, Ankarada bulu-nan Ali isimli bir delikanlıya gönlünü kaptırmış, fakat ailesi kızı başka bir şahsa nişanlamış. Günlerden bir gün, bakkal dükkânındaki “ Alim, Alim ” isimli gramofon plâğından çıkan ses, o sırada dükkân civarında bulunan kız tahrîk etmiş ve Ankara’daki Ali’sine kaçmasına sebep olmuş.

70 lik bir ihtiyar kadına, evvelce şimdiki gibi düşünebilseydin nasıl bir koca seçerdin suali sorulduğunda, “ eğer şimdiki aklım o zaman olsaydı ere varmazdım, bekâr yaşardım ” cevabını verdikten sonra, bizi dinleyen torununa önererek, “ ama kızım hangisine isterse varsın, serbesttir ” dedi.

Aile bütçesini tanzim ve idare etmek vazifesi aile reisine, babaya aittir. Şa-yet kocanın aklı ermezse, kadın para işleri ile meşgul olur. Babanın ihtiyarlar-na, idarenin, aklı başında olan büyük oğula intikalini mucip olur. Fakat mu-melâta gene baba izni bakidir.

Çocukların evden ayrılmaları evlenmelerinden ileri geliyormuş. Oğlan ev-iendikten sonra bir müddet baba evinde oturuyor, bilâhare ayrılıyor. Diğer bir-çocukları ve Kötü Mustafa namı ile maruf şahıs ile hanımı bunun sebebini, gelinin gelmesinde buluyorlar, “ ama neden ve nasıl oluyor bilmeyiz, belki kabahat on-ıarda, belki bizde ” demektedirler.

Gelinler, ev halkının ve misafirlerin yanında ayakta ve elleri önünde bağ-

lı bir vaziyette dururlar. Elden alınan gelinler, 1-8 seneye kadar kaynata ve kayınbiraderlerle konuşmazlar, yaşmak bağlarlar, eskidikçe konuşmaya başlarlar. Konuşma bir nevi formaliteye tâbidir. Kayınpeder veya kayınbiraderler sıra ile gelinden yaşmağı indirmesini isterler. Gelin teklif edilen hediye nin değeri nin artması için, talepleri bir kaç defa red eder. En sonunda hediye yi alır, yaşmağı indirir ve konuşur.

Ailede büyük küçüğe iş buyurur. Kızlar aile dışındaki genç erkeklerle konuşmazlar. Evli ve yaşlı erkeklerle konuşmalarında bir mahzur görülmez.

Erkekler evlerine su taşımazlar, bu vazife kızların ve kadınlarındır. Kız ve erkek çocuklar, 5 ve daha küçük yaşlardan itibaren evlerine hizmet etmeye başlarlar

Koca karısı ile, merkeple bir yere giderken, köyden dışarı çıkıncaya kadar, koca hayvana biner. kadın yaya olarak yoluna devam eder.

Köyde yaz aylarında kadınlar çorapsız ve ayakkabısız dolaşırlar. Hava soğuyunca veya diğer köy ve kasabalara giderken çorap ve ayakkabı giyerler. Kadınların başlarında başlık olup üzerinde çenber (yazma) bulunur. Gelinler alınlarına sarı renkte pullar takarlar. Kızlar başlarına doğrudan doğruya yemeni örterler. Gelin başlıklarının üzerinde, tepelik, püskül, altından gümüşten iğnelik ve pul bulunur. Kadınlar, fistan, üç etek ve diz bezi giyerler. Erkek kıyafetleri, ceket, kilot pantolon ve kaskettir. Kışın palto giyerler. Zenginler, at üzerinde, kışın yamçı ve yün başlık, çobanlar ise, kepenek kullanırlar.

Evlâtlık alıp verme: Evlâtlığı, çocuğu olmayan aileler alır. Evlâtlığa alınan çocuk, alanın mirasçısı olur ve aynen evlât muamelesi görür. Fakir olup ta çocuğu fazla olanlar evlâtlık verirler. Ankaraya evlâtlık vermeye can atanlar var. Evlâtlık, hukukî formalitelere riayet edilerek alınıp verilmemektedir.

Miras meselesi: Miras oğullar arasında musavaten taksim edilmektedir. Karı malın 1/4 ni alır. Kızlara verilecek miktar, büyüklük arzusunun kalmıştıdır. Mal taksimi, normal telâkki edilen bir takım gürültülerin çıkmasına sebep olur. Taksime, köy muhtarı nezaret eder.

Yardımlaşma :

Köylü, köy yolunu beraberce yapar. Köy bekçisi “herkes bugün yola gidecek” dediği zaman işler bırakılır ve yola gidilir. Gitmiyenden bir adam yövmiyesi kadar para kesilir ve ceza verilir. Hayır için yapılacak yol olursa, para verip yaptırabilirsiniz. Köylü, müştereken cami yaptırır ve camiye yardım mecburidir. Gelmeyenlerden hem yövmiye, hem de iki liralık bir ceza kesmek suretiyle 7 lira alınır.

Fakirlere odada para ve mal toplanabilir. Müştereken orman ve köy yanğına gidilir. Köye tecavüz ve baskına beraber karşı konur. Köyce sel çev-

rilir. Harman yangını ve sel âfetinde, köylü kaybolan malın yerine, ziyana uğnyana mal toplar. Çatak köyü, Süleler köyüne, yangından dolayı, 330 lira para ile 50 yarım ekin göndermiştir. Köyde ekseriya müştereken ibadet edilir. Cuma namazı için müştereken aşağı camiye gidilir. Düğünlerde, bayramlarda müştereken oyunlar oynanır. Toplu halde balık avına gidilir. Köy odasına müştereken soba, gazyağı ve kilim alınır.

Cenaze yardımlaşmalı olarak kaldırılır. Bir mezarı belki 50 kişi kazar; kazanlara bir hukuku kalmasın diye muayyen bir para dağıtılır, bunun 10 kuruş dahi olduğu olur. Cenazeye ücret için gidilmez. Ölenin tahtası yoksa, komşu bunu parasız tedarik eder. Bazı fakir kimseler için, para toplanarak kefen alınır; sevap kazanmak için herkes kendisi yardım etmeyi teklif eder. Cenaze olduğu zaman işler tamamen bırakılır; köyce cenaze namazı kılınır, civar köylere haber verilir, başka köylerden gelen olur ve o gelenlerin ağır lanmasını da köylü üzerine alır. Ceset yardımlaşmalı olarak gömülür, ve mümkün olduğu kadar herkesin birkaç kürek toprak atmasına imkân verilir. (Cenaze merasimi için "Merasimler" kısmına bakınız).

Mektep :

Mektep, köyün ortasında, her iki mahalleye 100-200 metre mesafededir. Mektep 1949 yılında, 1500 lirasını köylü ve geri kalanını Devlet vermek suretiyle 14500 liraya inşa edilmiştir. Bu bina, inşa edilmeden önce, köyün 49-50 sene önce yapılmış eski bir konağını mektep olarak kullanmayı düşünmüşler. Halen sahibi olan şahıs 5000 lira mukabilinde satmaya karar verdiği halde, bilinmeyen bir sebepten maarif tarafından satın alınmamış. Halbuki mektep olarak kullanılmaya müsait bir binadır, 3 katlı ve 10 c daldır.

Köy okulunun iki dershanesi, bir başöğretmen odası, bir koridoru, bir mutfağı, bir misafir odası, bir öğretmen odası, bir helâsı, vardır. Çocukların helâsı bahçede inşa edilmiştir.

Dershanelerde üçer kişilik 18 sıra, başöğretmen odasında bir evrak dolabı, bir çocuk kitaplığı, bir alfabe makinesi, bir komodin, iki masa, bir küçük ecza kutusu, ve bir fiş kutusu bulunmaktadır. 1952 senesi için mektepte 1 inci, 2 nci ve 4 üncü sınıflar vardı. Bütün sınıflar aynı dersanede aynı gruplar halinde aynı zamanda ders görmektedirler. Dershaneadaki sıralar çocuklara kâfi gelmemektedir.

Mektep, 1948 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsünden mezun 21 yaşında bir gençle tedrisata başlamıştır.

Bu köye mektep pek geç ve güç yapılmış. Köylülerin bir çoğu okulun yapılmasına mani olmak istemişler, çocukları mektebe göndermektense hocaya göndermeyi tercih etmişler. Bugün ise mektebin faydeleri idrak edilmiştir. Fakat sene başında yapılan kayıt muameleleri, her sene olduğu gibi gene bazı müşkülâta sebep olmuştur. Köylü öğretmenle bir nevi pazarlığa girişmekte “ bu sene dursun gelecek sene al, gelinlik oldu, adam sende kızıdır okumasa da olur, yardımcımız yok ” gibi sözlerle çocukların mektebe alınmasına mani olmak istemektedirler.

Çocuklara, mektebe gitmek istiyor musunuz diye sorulduğunda, istediklerini söylüyorlar. Bazı aileler çocuklarının şehirde okumasını ve memur olmasını arzu ediyor.

Çocukların yazımı sırasında, birçok aileler çocuklarının yaşlarını mektebe gitmelerine mâni olmak için ya büyülterek yahut ta küçülterek söylüyorlar. Köye okul yapılmadan önce, köyde 50-60 kişi okuma yazma bildiği halde bugün bu rakkam 300 civarındadır.

Fikir, san'at, ahlâk, din ve siyaset hayatı :

Köylü, yaz aylarında iş ve gücü ile meşgul olduğu için, kışın ocak başlarında, köy odasında, öğretmenin odasında toplanarak hasbihal eder, gazete ve kitap okur ve dinler. Yeni yazı ile yazılmış kitap ve gazeteleri ekseriyetle köy öğretmeni okur ve diğerleri dinlerler. Dışardan gelenler gazete, mecmua getirip muhtar veya öğretmene verirler.

Bu köy erkeklerinin pek çoğu askerlikleri sırasında çavuş ve onbaşı olmuşlar ve bugün bu rütbeleri ile anılıyorlar. Çanakkale, Balkan harbi v.s. iştirak edenleri çok.

Köyün telefonu muhtarın emrindedir. Ve Çamkoru'ya, oradan Kızılcadağ'a bağlıdır.

Köye doktor geldiği vaki değildir. Yalnız artık sık sık sıhhiyecisi gelip gelmiş (en geç üç ayda bir). Ankaraya, muayene olmaya gidenler vardır.

Köye bazen posta müvezzii gelir. bazen de mektupları Kızılcada köylüye verir.

Köyde musiki âleti ile meşgul olan yok. Düğünde, dışardan gelen davulcu ve zurnacılar bu eksikliği doldurur. Köyde 3 gramafon ve 2 radyo vardır. Radyonun biri öğretmene, diğeri ise bakkallardan birine aittir ve dükkânda durur. Şarkı ve türkü ile meşgul olanlara da hemen hemen rastlanmıyor. Yalnız okuma yazması olanlardan bazıları biliyorlar. Türkü söylemeyi lâubalilik addediyorlar. Durkız isimli, halen mektebe giden genç bir kızdan bir kaç türkü alabildik. Deyişleme, mesel ve bilmeceye merakları var. Bunlardan bir kaç misal veriyoruz:

Meseller: İnsan konuşa konuşa
Hayvan yalaşa yalaşa
birbirine ısırır.

Devede dengim değil,
terazide persengim değil.

Bilmeceler: Tarlada biter, makine bükür
Sabah oldu mu şap şap öper.
Cevap: Havlu.

BİR dam pilicim var, içinde anacım var.
Cevap: Okul.

Türküler: Minarenin âlemi,
Kaşları kudret kalemi;
Madem doktor değildin
Niye açtın yaremi.

Minarede ezan var,
Dondurmada (tavan) gezen var,
Şu illerin köyünde
Gün görmedik güzel var.

Çadır altı minare
El ettim eski yare,
Eski yar şöyle böyle
Can kurban yeni yare.

Minareden aş mı olur?
Bundan ince kaş mı olur?
Bundan ince kaş ilen
Hovardalar baş mı olur?

Oğlan oyunlu oğlan,
Sürü koyunlu oğlan,
Beni sana vermezler
Humsuk boyunlu oğlan.

Oğlan ne durun kaşta (evin çıkıntısı),
Şapkan durmuyor başta,
Senin orada duruşun
Akıl koymuyor başta.

Daştan kayık kayar mı?
Kız atayı sayar mı?
İki gönül bir olsa
Ona dünya koyar mı?

Derelerin taşıyan,
Doldu gözüm yaşınan,
Vay ben nerelere gidim
Bu çileli başınan.

Karamuk karar mı?
Evlâtlar aran mı?
El kahrına girenin
Benzi sarar mı?

Değişmeler: Bir gün iki kör karşı karşıya oturup yemek yiyorlarmış. Körlerden biri diğerine, bana bak sen dolmaları ikişer ikişer yyorsun demiş. Diğeri, sen körsün, nasıl oluyor da ikişer ikişer dolma yediğimi söylüyorsun deyince, öbürü cevap vermiş: Ben de öyle yiyorum da ondan.

Vaktiyle, bir kılıbık varmış. Bir gün karısı kılıbık kocasını bir güzel dövmüş. Dayak yiyen kılıbık koca, can acısı ile kapıdan fırlarken şapkasını içeride düşürmüştü. Etraftakilerin duyabileceği bir sesle, bana bak kadını ben öyle senin bildiğin karılardan korkan adamlardan değilim, girersem içeri vallahi külâhımı alırım ha, demiş.

Şehirliye ve şehre karşı geniş bir ilgi var. Kendilerinin de asra uymaya çalıştıklarını söylüyorlar. Fakat bu umumiyetle lâfta kalıyor. Köylüler, biz geleneğe bakarız ve öyle hareket ederiz diyorlar; içlerinde, masa, sandalye kullanmak istediğini, radyo almak istediğini, fakat kınarlar diye evvelâ başkalarının almasını beklediklerini söyleyenler var. (Köyde meydana gelmiş sosyal - kültürel değişiklikler ileride daha teferruatlı bir şekilde ele alınacaktır).

Köylülerin umumiyetle, lâkapları var. Meselâ: Tilki İbrahim, Körgeyik Lütü, Kötu Mustafa, Deli Gelin, Çıtılağa, Katrancı, Gökdayı, Tavuk Dede, Karakara, Çıtkkuşu, v.s. gibi.

Köyde, umumiyetle, kavga ve gürültü azdır. Herkes işi ile meşgul olur. Ufak tefek kavgalar, mal taksiminden veya tarla ve sınır yüzünden olmaktadır. Kadımlar kavgaya karışmazlar. Karı koca arasındaki kavgalar ya yoksulluktan yahut ta koca sözü dinlememekten oluyor. Evlerdeki huzursuzluk umumiyetle yokluktan ileri gelmiştir. Kızlar ve kadınlar erkeklerden kaçmaz-

'ar. Fakat ciddi ve hürmetkârdırlar. Zorla kız kaçırılmaz. Şayet evli kadın kaçarsa-ki bu olmuyormuş- köylü kaçan kadına hücum eder ve onu reddedermiş.

Bu köy 1945 yılına kadar gayet fakir ve kötü durumdaymış. Kaçakçılık yaparlar, geri kalan zamanları ise tembellikle geçirirlermiş. Lâkin, zaruret, etrafa gidip gelmelerinin ve mektep kurulmasının bilgilerini arttırması, partililerin irşatları, onları kendilerine çeki düzen vermeye sevk etmiş.

Vaktiyle hırsızlık çokmuş, fakat muhtar ve ihtiyar heyetinin müdahalesi ve telkini ile bu da zail olmuş. Fakat Eylül 1952 de bir hırsızlık vak'ası oldu. Bakkallardan birinin kasası genç bir çocuk tarafından soyuldu. Muhtar heyeti tahkikat yapıyor. Bu hırsızlık vak'ası köylüyü bayağı heyecanlandırmıştır. Köyde kumar, sarkıntılık veya ırza tecavüz yoktur, çok fena telâkki edilmektedir. Köyde intihar vak'asına rastgelinmez. Katil vak'aları da yoktur. 25-30 sene cvvel, düğün sırasında bir defa öldürme vak'ası olmuş.

Gençler ve yaşlılar, baba ve ağaları yanında sigara içmezler. Anaları yanında içmekten çekinmiyorlar. Esasen köyde sigara içenler çok az. Kadınlar kat'iyen sigara kullanmazlar.

Camiye, cuma ve sair günlerde, iş olmadığı zaman gidilir. Köyün 3 camii vardır. Bunlardan biri köyden uzakta olup, sade Cuma namazı kılmak içindir. Köyün kışın 2, yazın 1 hocası vardır. Üfürükçülük ve muskaya inançları var. Tarikatlarla ilgileri yok. Lâkin bazı kimseler, bir kişinin Ticanî olduğunu ve bu sene Hacca gittiğini söylüyorlar. Hacdan dönen kimseleri, uzak mesafelerden karşılarlarmış ve ona hediyeler verirlermiş. Hacı da, Hacdan getirdiği bazı ufak tefek hediyeleri, hoş geldin diyenlere verirmiş.

Seçimler oldukça hararetili oluyormuş. Muhtar seçiminde sadece D.P. adayı varmış. 1950'deki umumî seçim nisbeten hararetili olmuş. D.P. 300, C.H.P. 70 rey almış, M.P. ise hiç rey alamamış. Seçimlerde herhangi bir hâdise çıkmamış. Umumiyetle D.P. li olan köylüler, eğer Demokratlar da çalışmazlarsa ilerde onlara da rey vermiyebiliriz diyorlar.

Misafirperverdirler. Misafir, odanın en baş köşesinde derhal serilen yatak üzerine oturtulur ve ayaklarının altına ve sırtına yastık ve şilteler konulur. Ev sahipleri yerde otururlar. Derhal ocak yakılır, kahve ve çay ikram edilir, yemeğe alıkonulur. Köylüler yabancıyı, münavebe ile misafir ederler. İkrâm edilen yemeklerden tatlı çorbadan sonra, yoğurt ise en son yenir.

Merasimler :

Bir çocuğun dişleri çıktığı zaman, onu ilk gören, gücü nispetinde, çocuğa altın veya para verir, yahut elbise alır. Çocuklar en fazla 7 yaşında sünnet olur; sünnet bir merasime tabidir ve çocuk için az-çok bir merhaleden başka

bir merhaleye geçişi temsil eder. Bunu hac ve askere gitme için de düşünebiliriz. Hacca ve askere gidenler köyce uğurlanırlar. Askere giden şahsa herkes bir miktar para verir. Bu uğurlama merasimine kadın, erkek ve çocuk herkes katılır. Doğumda merasim yapılmaz.

Köy hocasına gidenlere, elif cüzünü bitirip elhama çıktıkları zaman, çocuk ve hoca meraka düşün diye, ikisine de bir miktar para verilir. Elif cüzünde ebcete çıkılınca sevmek kabilinden çocuğun kulağı çekilmiştir. Kur'anı hatmettiği zaman ise köyce toplanılır ve hatim duası yapılır. Çocuğun zihninin açık olması için hoca dua eder; köylü o zaman işe gitmez. Köylü, düğünlerde de işe gitmez.

Evlenme merasimi: Evlenmek isteyen kimse, kız evine erkek dünür gönderir. Kız isteme günü perşembe ve pazar geceleridir. Dünürler, kız tarafının mutad nazlanmalarından dolayı, ziyaretlerini ve taleplerini birçok defalar tekrarlarlar. Kabul olunduğu takdirde, 150-1000 lira arasında, oğlan tarafı kız tarafına başlık verir. Düğün tarihinin tesbitinden sonra pırtılar alınır. Düğün günü oğlanın vakti haline göre, eğlenceler tertip edilir. Gelinin elbiseleri kalın iplere takılır. Köy delikanlıları elbiseleri indirmek için hücum ederler, elbiseler indirilir, sandığa konur. Kız ata bindirilir ve oğlanın evine doğru yollanırlar. Gelinin attan inmesi üzerine, oğlan ata biner, kısa bir dolaşmadan sonra gece muhtar nezaretinde nikâh yapılır ve gerdeğe girilir. Odanın kapısına bir tas su konur, bu tasa, aile reisinin otoritesini ve karısına karşı hâkimiyetini ifade için damat tarafından ayakla vurulur. Ertesi sabah, geline duvak yapılır ve el öpülür. Gelin akrabalara hediyeler dağıtır. Hediye alanlar, geline davar, para, altın verirler. Düğün münasebetiyle 2 gece ateş yakılır, bilhassa sinsin denilen oyun oynanır. Eskiden düğünlerde masraf çok olurmuş, fakat bugün masraftan çekiniyorlar. Düğünlerde kat'iyen içki kullanılmaz. Sair zamanlarda da içilmez. Umumiyetle düğünlerde ihtiyar ve genç kadınlar saçlarına kına yakarlar.

Cenaze merasimi: Bir ölüm vukuunda, köyün hemen hemen bütün delikanlıları, mezarın hazırlanmasını bizzat temin ederler. Kazı işi, tahta temini bunlara aittir. Merasime, imam, muhtar ve bütün köy halkının, işini bırakıp, iştirak etmesi icap eder. Aksi halde iyi karşılanmaz. Tabutun üstü açıktır. Cenaze, kefene sarı olup üzeri kilimle örtülüdür. Baş kısmına bir örtü konur. Dinî merasimin hitamından sonra, cenaze mezara intikal ettirilir. Erkeklerin baş ucuna fes biçiminde, kadınların ise üzerleri çatallı ve kaş göz işaretlerini havi tahtalar konur.

Kültürel değişmeler :

Köyde son zamanlarda birtakım kültürel değişiklikler kaydedilmeye başlanmıştır. 1944 senesindeki zelzelede evi yıkılanlar ve şehirle fazla temas sağ-

lamış bulunanlar bina şekillerinde bir takım değişiklikler meydana getirmişlerdir. Eskiden sıcak olsun diye evler alçak ve sırf ağaçtan yapılıırken; şimdi yüksek ve kısmen taş ve tuğladan yapılmakta ve üzerine kireç sıva vurulmaktadır. Evvelce üzeri kiremitli olan üç ev varken ve diğerlerinin üzeri tahta ile kaplı iken, şimdi çoğu kiremitli bir vaziyettedir. Evlerde öteden beri döşeme vardır; yalnız eskiye nazaran odalar genişlemiştir.

Giyim tarzında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Evvelce üç etek giyilir ve önlerine peştamal ve önlük takılırken 1954 sonunda bu âdet tamamen kalkmak temayülü göstermiştir. Şimdi onun yerine uzunca entariler giyilmektedir. Bu değişme 10 seneden beri olmakla beraber, 3-4 sene içerisinde şiddetini gittikçe artırmıştır. Erkekler evvelce yünden şalvar veya aba giyerlermiş ve köylü bunu kendi dokur, kendi dikermiş. 1954 ten bu yana ise kumaş ve şehir biçimi bol paçalı ve kilot pantolon giymiye başlamışlardır. Ekseriya da hazır ve kullanılmış eşya giymektedirler. Erkekler evvelâ başlık giyerlermiş, bu hem çalım hem de kulakları korumak içinmiş; 5-6 seneden bu yana bunu da kimse giymiyor. O zamandan bu yana keza kuşak sarmak ta kalkmıştır. Şimdi ancak bazı şehirlilerin yaptığı gibi, pantolon altına sarılabilmektedir. Eskiden erkekler şalvarın üzerine çorap çekerler ve meşinden bir çamurluk giyerlerken, 1940 tan bu yana onun da kalktığı ve takanların ayıplandığı görülüyor. Evvelce köylü çank, fakir olanlar da ağaçtan nalın yaparak giyermiş, şimdi erkekler de, kadınlar da lâstik ve mest-lâstik giyorlar.

Köyde 25-30 sene evveline kadar patates; 5 sene evveline kadar da sovan, prasa, turp, fasulye ve kabak gibi şeyler ekilmezmiş. Eskiden ekin geç ekilir, geç kaldırılmış. Şimdi köylü, iki ayda sürülecek tarlayı 45 günde, 2 ayda kaldırılacak güzü 1 ayda kaldırdığını söylüyor. Bunun sebebinin ekinin az olmasından değil, nüfusun artmasından ve âşarın kalkıp köylünün geceleyin işinin başında çalışma imkânı bulmasından ileri geldiği görülüyor. Mamafih, Çataklının gözünde zamanın kıymetinin de artmış olması gerektir. Âşar çok eskiden kalkmakla beraber, zaman geçtikçe işlerin daha çabuk yapıldığı, bilhassa 10 seneden bu yana daha da arttığı söyleniyor.

Eskiden köyde bir iki kişi ahlattan kaşık yapar, köy de bunu kullanırmış; 15-20 senedir boyalı gürgen kaşık kullanılıyor ve tek tük madenî kaşık ve çatal bulunmaktadır.

Eskiden doktora hemen hemen hiç müracaat edilmezmiş. Gene 10 seneden beri doktor aranıyor. Son iki-üç sene zarfında ise bu ihtiyacı adamakullu ishar ettikleri görülüyor. Eskiden baş ağrısını gidermek için başa “soğuk acıyı alır” diye toprak, patates dilimi, “acı acıyı alır” diye de turp dilimi konurmuş, 8-10 senedir aspirin, gripin gibi şeyler de kullanılmaktadır. Kocakarı

ilâçlarının yanında, köylünün elinde birçok tıbbî müstahzarın bulunduğu da görülüyor. Köyde D.D.T. kullanılmakta ve bit gittikçe azalmaktadır. Yazarlardan birisinin köye yapmış olduğu altı seferin ancak son iki seferinde bitlenmekten kendisini koruyabilmesi bunun bir ifadesi sayılabilir.

Köyde 15-20 sene evvel kağı kullanılırmış, şimdi yalnızca dört tekerlekli öküz arabası kullanılmaktadır. At arabası yoktur. Harman âletlerinde ve kara sabanda değişiklik yoktur. Yalnız ot ve yakın yerlerde ekin biçmek için 6-7 senedir tırpan kullanılmaktadır. Değirmenlerde bir değişiklik yoktur.

Radyo kullananların sayısı artıyor; bir iki kişi evlerinin kapı ve çerçevelerini yağlı boya ile boyamaya başlamıştır. Eskiye nazaran orman daha fazla tahrip edilmektedir ve kaçakçılık artmıştır.

Eskiden büyüklere karşı pek fazla itaat ve hürmet edilirken, şimdi itaate kusur edilmiye başlanmıştır. Köy odasında küçükler kendilerinden büyüklerin önüne oturmazlarken, 1940 tan bu yana hele 3-4 sene evvelinden bu yana "sen sen, ben de ben" dâvasına kalkmışlardır. Delikanlılar babalarıyla pek oturmaz hale gelmişler; ya ayrılmışlar yahut ta Ankara'ya göç etmişlerdir. Gelinlerin çok eskiden kaynanalarına ve küçük kayınlarna bağladıkları yaşmak tamamen kalkmıştır. Kadınların kaç göçü 1945 ten bu yana adamakılı azalmıştır. Köylü, bu değişikliğin kadına salâhiyet tanıdığından beri olduğunu ve gün geçtikçe arttığını söylüyor. Yalnız mektep açılalı 6 sene olduğu halde kız, hattâ erkek çocukların okutulması hususundaki kanaat arzu edildiği şekilde değişmemiştir. Misafirperverlikte daha ileri bir durum olduğu söyleniyor; eskiye nazaran misafire hem maddî hem de manevî bakımdan daha çok hürmet ediliyor.

G Ö Ç L E R , Ş E H R E A K I N

Çatak köyü, bilhassa son iki sene zarfında nüfus hareketi bakımından büyük değişiklikler göstermiştir. Yalnız daha evvel üç aile, birisi otuz, birisi on beş, birisi de on sene kadar evvel olmak üzere köyden göç ederek Ankara'ya gidip yerleşmiştir. Umumiyetle memlekette meydana gelen değişikliklerle beraber 1953, 1954 senelerinde köyün Hamzalar mahallesinden 6, Büyük mahalleden ise 15 hane Ankara'nın Kazıkıçı Bostanları'na gidip yerleşmişlerdir. Yalnız, bu göç edenlerden 30 sene evvel giden Ankara'nın Altındağ mntakasına yerleşmiştir. Bunların büyük kısmı kerestecilik, diğer bir kısmı marangozluk, bir kısmı da amelelik, bakkallık ve manavlıkla meşgul olmaktadır.

Çatak köyü, etrafını çevreleyen bazı köylere nazaran daha içeride, bazı köylere nazaran da İstanbul - Ankara ana yoluna daha yakındır; şehirle temas imkânlarına daha fazla sahiptir. Çatak'a nazaran şehirle daha fazla te-

mas sağhyan köyler, daha büyük miyasta ve daha süratle Ankara'ya göç etmişlerdir: Korkmazlar ile Yağlar aynı köyü teşkil ederlerken 60 hane imişler. Bugün Korkmazlar'dan 2 hane; Yağlar'dan ise 7 hane kalmıştır. Bu köyler son on sene zarfında göçmüşlerdir. Bugün bu köylerin tarla haline getirdiği ormanlık mıntıkada, körpe çam fidanları etrafı kaplamaya başlamıştır.

Gebeler köyü 80 hane kadarmış, şimdi 35 hane kalmıştır. Şahinler'den ve bu köyün Eskiceköy mahallesinden Ankara'ya göç edenlerin sayısı 40 hane bulmuştur; ikisi birden 100 hane kadarmış. Bunların hepsi son on sene, bilhassa son iki üç sene içerisinde göç etmişlerdir ve şehirde daha ziyade ke-restecilikle uğraşmaktadırlar. Ve köyde kalanlarla sıkı temas halindedirler !

Yukarıda saydığımız üç köy, Çatak'a nazaran ana yola daha yakın olan köylerdir. Diğer taraftan Çatak'tan daha içte ve yolu olmıyan iki köyde de bazı değişiklikler olmuştur. Demirler'den 14-15 hane gitmiştir; Süleler'den ise 10 hane gitmiş fakat üç hanesi şehirde tutunamayıp 1954 senesinde tekrar geri dönmüştür. Bu köylerden başkaca dönen olmamıştır. Fakat, şehirde kendisini göstermiye başlayan geçim güçlüklerinin bu aileler üzerinde ne gibi bir tetçir bırakacağını henüz bilmiyoruz.

Çataklılar, Çatak'tan göç edenlerin daha çok kazanmak için, şehirde geçimin daha rahat olduğunu düşündükleri için, göç ettiklerini söylüyorlar. Söylediklerine göre göçenlerin durumları köylerindeki kadar iyi imiş. Bu gidenlerin ekserisi babalarından hiçbir şey almadan gitmişler. Evlenip babalarından ayrıldıktan sonra köyde birkaç ay ile bir sene arasında oturup, babalarından arazi alıp satmadan, ancak bir inek ve bir çift öküz gibi mallarını satarak, evlerini de babalarına bırakarak gitmişler. Böyle olduğu halde vaziyetleri gene iyi imiş. Yalnız, gidenlerden dört ev eski ailedir ve bunlar köyde zenginleştikten sonra gitmişlerdir. Bunların, nüfusun artması ve köyde geçimin azalması yüzünden, zengin olmak istediklerinden, ormandan daha kolayca tomruk çalıp sermaye edinerek baba malına müdanaa etmemek ve şehre gidenlerin durumları hakkında iyi haberler dolaşması yüzünden, keza o dört aileden birisi olan M.İ. misalinde, aile reisinin oğlu büyüyünce işten soğuması, oğlunun askere gitmesiyle de tekrar iş yapmanın kendisine ağır gelmesi yüzünden ileri geldiği söyleniyor.

BAZI DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ

Çataklılar misafirperverdiler. Bu köylerin insanı, bilhassa Sülelerliler, so-kulgandırlar, insanla çabuk kaynaşrlar. Kendi aralarında ve başka yerlere misafirliğe giderler. Çataklılar, köy odasına gidip, oradan ahpap alıp evlerine götürürler. Adeta her gidilen evde bir parça olsun, vakitli vakitsiz yemek yer. Öyle ki, bir yabancıda, bir kimse uzun müddet kendisi için yemek teda-

rik etmeden bu şekilde idare edebilir düşüncesi uyanır. Gittikleri yerlerde açıkça yemek yemek istediklerini söyleyebiliyorlar. Rahatsız edip etmediklerini pek düşünmezler. Eskiye nazaran yeniye karşı büyük merak duymaya başlamalarına rağmen, “görmüslükleri” olmadan da pek bir şey yapmazlar. Ekseriya beraber iş görürler. Bu biraz da, yapmak zorunda oldukları işlerin icabından olmakla beraber, bir iş yaparken en az iki kişi bir araya gelirler. Ekseriya akraba olanlar da birbirlerine yakın otururlar. “Köylü çocuğu akıl istemez, komşu ne yaparsa onu yapar” diyorlar. Sabahleyin kalkınca anne yahut baba “filânca, dağa gidiyor, ne duruyorsun” der. Gene kendilerinin ifadesine göre: “Bir kişi dağa gitse, arkadan 100 kişi gider”. Tarla ve orman işlerinde işi önce olan böylece önderlik etmiş olur. Fakat gerçek liderlik ticaret sahasındadır. Çatak köyünün bu şekilde bir kaç lideri vardır.

Devamlı dargınlık olmaz. Husumet yoktur. Sülâle dövüşü ve dargınlığı yoktur. Çataklılar, Süleler’e bir defa köyce darılmışlar; şimdi barışkırlar. Umumiyetle emniyetsizlik yoktur. Hırsızlık ümit edilmez. Yalnız 15-20 sene kadar evvel köyde büyük mikyasta bir hırsızlığın alıp yürüdüğü söyleniyor; o zaman kapılar kapanır, tarlada saban gibi şeyler bırakılmamış, davar çalınmış. Şimdi tam bir emniyet havası hüküm sürmektedir. Bilhassa köy büyüklerince alınan tedbirler ve 1944 ten bu yana Çamkoru’da Orman İşletmesi’nin kurulmasının köyün mali durumu üzerine yaptığı tesir, hırsızlığı ortadan kaldırmıştır. Keza, köyün kontrolü kaybettiği bu zamanda tecavüzkârlıkla birçok şeylerin de yapıldığı söyleniyor: M. İ. silâhla mer’a zaptetmiş, başka köylerin koyunlarını kesmişler, çobanlarını öldüresiye dövmüşler, ormancılan o kadar dövmüşler ki, öldü diye bırakmışlar. Fakat bugün için bu gibi şeylere rastlamaya imkân yoktur. O zamanki fakirliğin bu davranışlar üzerinde muhakkak ki büyük tesiri olmuştur.

Çataklılar, ormanla, hayvan bakımı ve hayvan mahsulleriyle ve bunların satışı ile meşguldürler. Patatesten gayri zirai mahsullerin çoğu dışarıdan gelir.

Sülelerliler, on yaşından yetmiş yaşına kadar davarla, biraz da ticaretle uğraşırlar. Yün, tiftik, hayvan satarlar. Aynı ormana sahip oldukları halde, ormandan fazla istifade edemezler, ancak kendi ihtiyaçlarını görebilirler. Yolları yoktur, Çataklılar onların kaçak tomruk geçirmelerine müsaade etmezler. Şehirde daha ziyade hamallık yaparlar. Zirai işler bakımından Çatak gibidirler. Sebze dışarıdan gelir. Hayvan ürünleri boldur. Kendilerinden az yapmakla beraber, dışarıdan fazlaca hırsızlık yapabiliyorlarmış. Çatakta herhangi birisinin karısını baştan çıkarmak gibi bir şeyin olmamasına mukabil, Süleler’de bu işe pek fazla tevessül edildiği, âdeta mal alım-satımı gibi “kan” alıp verildiği söyleniyor. Köyde kadın kıtlığı olduğu için Sülelerliler geç evleniyorlar

ve 11-15 yaşlarında kızlar alıyorlar. Bu yaş farkının, ve sıkı bir ahaplık münasebeti kurmalarının kadınların başkalarına kaçmalarında büyük rol oynadığı muhakkak.

Demirler'in satışa yetecek ormanı yoktur. Ziraatçilikleri ve hayvancılıkların birbirine eşittir. Demirler'de, Süleler'e nazaran gayri meşru kadın — erkek münasebetlerinin daha gizli cereyan ettiği söyleniyor. Demirler'li ve Süleler'li kadınlar pullu elbise ve üç etek giyerler. Bilindiği gibi Çatak'ta bunlar kalkmış gibidir. Demirler bu iki köye nazaran daha pistir. Söylendiğine göre, "Demirlerde bit beş yaşına kadar" yaşamış. Çataklılar, Demirlerlileri odalarına koymaya çekinirlermiş. Mamafih, şimdi suları geldiği için onların da temizlenmiye başladıkları görülüyor.

Şahinler, süse biraz daha fazla düşkündürler; gösterişi fazlaca seviyorlar. Fazlaca konuşkan oluyorlar ve bağıra bağıra konuşuyorlar. "Ahlaki Çatak gibi mazbuttur." Kadınları başkalarına kaçmaz. Çatak'ta olduğu gibi dinde ritüele fazla kıymet verirler. Çatak'ta ve diğer iki köyde lâstik giyilmesine mukabil, Şahinler mest ve kundura giyerler. Köstek ve saat takarlar; şapkalarını efe vari kaşlarına kadar eğerler. Elbise biçimi aynıdır. Saç biçimi bakımından fark yoktur. Bu dört köyde dövüş olur, fakat adam öldürme pek enderdir.

BİBLİYOGRAFYA

- KARDINER, A., *The Individual and His Society* (New-York : Columbia Univ. Press, 1939).
- KARDINER, A., *The Psychological Frontiers of Society* (New-York : Columbia Univ. Press, 1945).
- KARDINER, A., ve OVESEY, L., *The Mark of Oppression* (New-York : Norton and Co., 1951).
- LINTON, R., *The Study of Man* (New-York : Appleton-Century-Crofts, 1936).
- LINTON, R., *The Cultural Background of Personality* (London : Routledge and Kegan Paul, 1947).
- JOSEPH, A., et al., *The Desert People* (Chicago : Univ. of Chicago Press, 1949).
- KLUCKHOHN, C., ve LEIGHTON, D., *The Navaho* (Cambridge : Harvard Univ. Press, 1946).
- LEIGHTON, D., ve KLUCKHOHN, C., *Children of the People* (Cambridge : Harvard Univ. Press, 1947).
- MacGREGOR, G., *Warriors Without Weapons* (Chicago: Univ. of Chicago Press, 1946).
- THOMPSON, L., ve JOSEPH, A., *The Hopi Way* (Chicago : Univ. of Chicago Press, 1944).

- DOLLARD, J., *Criteria For the Life History* (New Haven : Yale Univ. Press, 1935).
- DAVIS, A., ve DOLLARD, J., *Children of Bondage* (Washington : American Council on Education, 1940).
- DAVIS, A., ve HAVIGHURST, R. J., *Father of the Man* (Boston : Houghton Mifflin Co., 1947).
- SIMMONS, L. W., (ed.), *Sun Chief* (New Haven : Yale Univ. Press, 1942).
- WHITING, J. W. M., ve CHILD, I. L., *Child Training and Personality* (New Haven : Yale Univ. Press, 1953).
-
- BARKER, R. G., ve WRIGHT, T. F., *One Boy's Day* (New-York : Harper and Brothers, 1951).
- BARKER, R. G., ve WRIGHT, H. F., *Midwest and Its Children* (Evanston : Row, Peterson and Co., 1955).
- DOLL, E., *The Vineland Social Maturity Scale* (Vineland, N. J. : Training School, Education Test Bureau, 1936, 1945).
- MURRAY, A. H., *Thematic Apperception Test Manual* (Combridge : Harvard Univ. Press, 1943).
- WRIGHT, H. F., ve BARKER, R. G., *Methods in Psychological Ecology* (Topeka : Ray's Printing Service, 1950).